

OBČANIA EURÓPY a DUŠEVNÉ VLASTNÍCTVO: VNÍMANIE, POVEDOMIE A KONANIE

ZHRNUTIE

**OBČANIA EURÓPY a DUŠEVNÉ VLASTNÍCTVO:
VNÍMANIE, POVEDOMIE A KONANIE**

Tento výskum je prezentáciou výsledkov kvantitatívneho prieskumu, čiastočne upraveného s prihliadnutím na informácie, ktoré boli získané počas kvalitatívnej fázy a prieskumu literatúry. Prvá časť diagnostiky prináša obraz o občanoch Európy, ktorí sú v prevažnej miere naklonení právam duševného vlastníctva, sú presvedčení o tom, že tieto práva sú dôležitým pilierom hospodárskej a spoločenskej organizácie ich krajiny, a vyjadrujú podporu príslušným predpisom a ich presadzovaniu. Výsledky však tiež ukazujú, že hoci iba desatina Európanov otvorene pripúšťa, že sa za posledných 12 mesiacov dopustili konania porušujúceho duševné vlastníctvo (DV), viac ako jedna tretina takéto konanie pri subjektívnom posudzovaní toleruje.

Tento paradox vyplýva zo skutočnosti, že uvedené postoje sa navzájom nevyklúčujú. Veľká väčšina občanov EÚ vyjadruje rozhodnú podporu DV, a napriek tomu je presvedčená, že porušenie týchto pravidiel možno na úrovni jednotlivca odôvodniť tým, že je to spôsob vyrovnania sa s dôsledkami nízkej kúpnej sily alebo je to protest proti modelu hospodárstva založeného na trhovej ekonomike a drahších značkách. Tento zdanlivý protiklad poukazuje na jestvujúci rozdiel medzi zdieľanými zásadami (ktoré by platili, ak by sa uvažovalo o spoločnosti ako celku) a realitou pragmatického a zrejme egocentrickejšieho spôsobu života jednotlivca.

Uvedený rozpor môže čiastočne vyplývať z nedostatočného pochopenia hodnoty DV a zo skutočnosti, že veľká väčšina Európanov je presvedčená, že ochrana DV nie je primárne prínosná pre nich ako spotrebiteľov a občanov, ale skôr pre podniky a umeleckú elitu. Na otázku, pre koho má ochrana DV najväčší prínos, len 11 % občanov EÚ uviedlo spotrebiteľov, a menej ako 20 % uviedlo malé a stredné podniky. Naproti tomu viac ako 40 % ako subjekty, ktoré majú z ochrany duševného vlastníctva najväčší prospech, uviedlo veľké spoločnosti a známych umelcov a v menšej miere vynálezcov.

Preto je zrejme potrebné vyvinúť úsilie na zviditeľnenie hodnoty, ktorú duševné vlastníctvo občanom Európy prináša v ich každodennom živote. Platí to najmä pre mladšie generácie, ktoré sa od ostatných vekových skupín významne líšia.

HLAVNÉ ZISTENIA VÝSKUMU:

I – EURÓPANIA SA HLÁSIA K ZÁSADÁM DUŠEVNÉHO VLASTNÍCTVA

Európania sa hlásia k zásadám DV a uznávajú ich ako podstatnú súčasť hospodárskej a spoločenskej organizácie svojej krajiny. Preukazujú súhlasnú podporu DV jednak ako oprávnenému spôsobu odmeny za umeleckú tvorbu, a tiež spôsobu, ktorý pomôže zlepšiť a zaručiť kvalitu výrobkov a služieb.

- 96 % občanov EÚ súhlasí s tým, že je dôležité, aby vynálezcovia, tvorcovia a výkonní umelci mali možnosť chrániť svoje práva a dostali zaplatené za svoju prácu
- 86 % občanov EÚ súhlasí s tým, že ochrana duševného vlastníctva je dôležitá, pretože prispieva k zlepšovaniu a zaručeniu kvality výrobkov a služieb

Občania EÚ tiež vo veľkej miere uznávajú, že duševné vlastníctvo zohráva dôležitú úlohu v oblasti inovácií a hospodárskeho výkonu.

- 76 % občanov EÚ súhlasí s tým, že inovácie a DV idú ruka v ruku a jedno bez druhého v skutočnosti nemôže existovať
- 69 % súhlasí s tým, že spoločnosti, ktoré vytvárajú veľké množstvo DV, prispievajú významne viac než iné spoločnosti k tvorbe pracovných miest a hospodárskemu rastu

- 67 % občanov EÚ súhlasí s tým, že bez ochrany duševného vlastníctva by nastal hospodársky chaos

Uvedené postoje vedú veľkú väčšinu Európanov k tomu, že odsudzujú konanie porušujúce DV, presnejšie nákup falošných výrobkov. Za prijateľné to podľa všetkého považuje len malá menšina občanov EÚ.

- 84 % opýtaných občanov EÚ nesúhlasí s tvrdením, že „je prijateľné kupovať falošné výrobky, keď ide o luxusné výrobky“
- 79 % opýtaných občanov EÚ nesúhlasí s tvrdením, že „je prijateľné kupovať falošné výrobky, keď originálny výrobok nie je dostupný v mieste, kde žijú“
- 74 % opýtaných občanov EÚ nesúhlasí s tvrdením, že „je prijateľné kupovať falošné výrobky, keď je cena originálneho výrobku príliš vysoká“
- 81 % opýtaných občanov EÚ súhlasí s tvrdením, že „nákup falošných výrobkov ničí podniky a pracovné príležitosti“
- 71 % opýtaných občanov EÚ súhlasí s tvrdením, že „nákup falošných výrobkov podporuje detskú prácu a nelegálne obchodovanie“

Deklarovaný nákup falošných výrobkov a/alebo nelegálne preberanie je v európskej populácii, ktorá sa na prieskume zúčastnila, skutočne minimálne: viac ako deväť z desiatich Európanov tvrdí, že za posledných 12 mesiacov nekúpili žiadne falošné výrobky ani nelegálne obsah nepreberali.

- 9 % opýtaných občanov EÚ uvádza, že za posledných 12 mesiacov vedome získali nelegálny prístup k obsahu na internete/preberali ho alebo prijímali jeho vysielanie
- 4 % opýtaných občanov EÚ uvádzajú, že si za posledných 12 mesiacov vedome kúpili falošné výrobky, a 6 % uvádza, že si kúpili falošné výrobky, pretože boli uvedení do omylu

Zaujímavým faktorom pre detailnejšie nastavenie výsledkov však môžu byť demografické charakteristiky:

- Vplyv veku je zvlášť významný v súvislosti s nelegálnym preberaním chráneného obsahu na internete a prístupom k nemu: 26 % občanov vo veku od 15 do 24 rokov uvádza, že za posledných 12 mesiacov nelegálne prevzali obsah chránený autorskými právami alebo k nemu získali prístup. Vo vekovej skupine 25 až 34 rokov ich podiel klesá na 17 %, v skupine 35 až 44 rokov na 9 %, v skupine 45 až 54 rokov na 5 % a v skupine nad 55 rokov na menej ako 2 %.
- Ženy a muži vykazujú značne podobné nákupné zvyklosti, pokiaľ ide o falošné výrobky, avšak v prípade nelegálneho preberania je podiel mužov, ktorí takéto konanie za posledných 12 mesiacov uviedli, viac ako dvakrát vyšší než podiel žien (13 % mužov oproti 6 % žien). Táto tendencia platí aj vo vekovej skupine 15 - 24 rokov, kde je podiel mužov, ktorí uvádzajú, že kúpili falošné výrobky, porovnateľný s podielom žien (7 % mužov oproti 5 % žien), zatiaľ čo podiel mužov vo veku od 15 do 24 rokov, ktorí uvádzajú, že nelegálne získali prístup k obsahu na internete, prevzali ho alebo prijímali jeho vysielanie, je o 10 percentuálnych bodov vyšší ako podiel žien v tej istej vekovej skupine (31 % mužov oproti 21 % žien).

- Podobne ani dosiahnutá úroveň vzdelania nezohráva podľa všetkého úlohu pri vedomom nákupe falošných výrobkov, avšak má významný vplyv na nelegálne preberanie/prijímanie vysielania a prístup: 3 % Európanov, ktorí ukončili vzdelávanie pred dovŕšením 15 rokov, uviedlo, že za posledných 12 mesiacov nelegálne prevzali obsah chránený autorskými právami alebo k nemu získali prístup. Ich podiel sa medzi občanmi, ktorí svoje vzdelávanie dokončili vo veku 16 až 19 rokov, zvyšuje na 6 %, medzi tými, ktorí vzdelávanie dokončili po dovŕšení 20 rokov, až na 10 % a medzi občanmi, ktorí ešte študujú, na 27 %. A konečne, existujú rozdiely medzi jednotlivými členskými štátmi a tiež v závislosti od dátumu vstupu do Európskej únie: 13 % občanov z členských štátov, ktoré do EÚ vstúpili po roku 2004, uvádza, že si za posledných 12 mesiacov kúpili falošné výrobky, pričom v ostatných 15 členských štátoch je to len tretina tohto počtu (4 %). Tento rozdiel neplatí pre nelegálne preberanie alebo prístup, kde sú odlišnosti len minimálne.

II – ZA TEORETICKOU PODPOROU ZÁSAD OCHRANY DUŠEVNÉHO VLASTNÍCTVA SA UKRÝVA ZLOŽITEJŠIA A NIEKEDY ROZPORUPLNÁ REALITA

Zistenia na prvý pohľad opisujú všeobecne pozitívne vnímanie DV z teoretického hľadiska. Je však potrebné ich porovnať s hlbšou subjektívnou analýzou.

Porozumenie DV a s ním súvisiacich pojmov nie je medzi Európanmi zd'aleka konzistentné a odhaľuje významné rozdiely medzi samohodnotením/„subjektívnym“ porozumením a overeným/„objektívnym“ porozumením.

Existuje zreteľný rozpor a rozdiel medzi subjektívnym porozumením DV uvádzaným Európanmi a objektívnymi znalosťami, ktoré v skutočnosti majú.

Tri štvrtiny Európanov tvrdia, že rozumejú pojmu „duševné vlastníctvo“ a súvisiacim termínom ako patenty, autorské práva, ochranné známky atď.

- 73 % opýtaných občanov EÚ tvrdí, že dobre rozumie výrazu „duševné vlastníctvo“
- 85 % opýtaných občanov EÚ tvrdí, že dobre rozumie výrazu „autorské právo“
- 79 % opýtaných občanov EÚ tvrdí, že dobre rozumie výrazu „patent“

Objektívne ukazovatele znalostí však vykresľujú iný obraz – len 13 % Európanov preukázalo dobrú znalosť toho, čo predstavuje pojem DV, 51 % preukázalo obmedzenú znalosť a 37 % nedostatočnú znalosť.

- 46 % opýtaných Európanov vie, že tvrdenie „po určitom časovom období môže patentom chránené vynálezy ktokoľvek legálne kopírovať“ je správne
- 34 % opýtaných Európanov vie, že tvrdenie „zemepisné označenia sú informácie uvedené na výrobkoch, ktoré slúžia na identifikáciu výrobcu v prípade reklamácie“ je nesprávne
- 44 % opýtaných Európanov vie, že tvrdenie „dizajn výrobku nie je možné chrániť, ochrana sa vzťahuje len na logá a názvy výrobkov“ je nesprávne

Na záver možno konštatovať, že Európania DV a s ním súvisiace hlavné výrazy poznajú skôr z počutia, než by im podrobne rozumeli.

Druhý aspekt, ktorý môže oslabiť silné intelektuálne stotožnenie sa Európanov so zásadami DV, je existencia určitej miery tolerancie voči myšlienke, že porušovanie DV možno považovať za legitímne.

Nezanedbateľná menšina Európanov (približne tretina) vníma falšovanie v pozitívnom svetle ako „šikovný“ spôsob zachovania si kúpnej sily a tiež ako „výraz protestu“ proti drahým veľkým značkám a nevyváženému hospodárskemu systému.

Hoci sa v etickej rovine odsudzuje a na makroekonomickej úrovni sú mu pripisované veľmi negatívne dôsledky, falšovanie môže byť vnímané omnoho priaznivejšie, ak sa prezentuje z pohľadu jednotlivca a vo svetle osobného prínosu.

- 34 % opýtaných občanov EÚ súhlasí s tvrdením, že „kúpou falošných výrobkov možno šikovne nakúpiť tak, aby mal človek výrobky, ktoré chce, ale zachoval si pritom svoju kúpnu silu“
- 38 % opýtaných občanov EÚ súhlasí s tvrdením, že „nákup falošných výrobkov je výrazom protestu a spôsobom, ako čeliť trhovo orientovanému hospodárstvu a drahým veľkým značkám“

Takéto vnímanie nie je v populácii EÚ rozšírené rovnomerne. Vystupuje viac alebo menej do popredia v závislosti od veku, povolania a krajiny pobytu opýtaných. Dve uvedené tvrdenia (považovanie nákupu falošných výrobkov za „výraz protestu“ a/alebo „šikovný nákup“) vykazujú podobné tendencie:

- **Dôležitou premennou, ktorú je potrebné zohľadniť, sa javí vek** - čím sú občania EÚ mladší, tým skôr budú s uvedenými tvrdeniami súhlasiť. Vo vekovej skupine 15 až 24 rokov súhlasí 49 % občanov EÚ s tým, že nákup falošných výrobkov možno považovať za „výraz protestu“, pričom s vekom toto číslo systematicky klesá: 44 % vo veku 25 - 34 rokov, 38 % vo veku 35 - 44 rokov, 35 % vo veku 45 - 54 rokov, 34 % vo veku 55 - 64 rokov a 32 % občanov vo veku 65 a viac rokov. A ďalej 52 % občanov EÚ vo vekovej skupine 15 až 24 rokov súhlasí s tým, že kúpou falošných výrobkov má spotrebiteľ možnosť „šikovne nakúpiť“. Aj toto číslo systematicky klesá s vekom: 39 % ľudí vo veku 25 - 34 rokov, 34 % ľudí vo veku 35 - 44 rokov, 31 % ľudí vo veku 45 - 54 rokov, 29 % ľudí vo veku 55 - 64 rokov a 25 % občanov vo veku 65 a viac rokov.
- Vnímanie sa tiež významne líši v závislosti od povolania respondentov. Päťdesiat percent občanov EÚ, ktorí hľadajú prácu, súhlasí s tvrdením, že nákup falošných výrobkov možno považovať za „výraz protestu“, oproti 38 % občanov EÚ v priemere. Výsledky sú tiež vyššie medzi „vedúcimi pracovníkmi a predákmi“ (46 %), „manuálnymi pracovníkmi“ (44 %), ale predovšetkým medzi „študentmi“ (50 %, najvyššia zistená miera súhlasu medzi profesijnými skupinami).
- **Dosiahnutá úroveň vzdelania pri tejto otázke neovplyvňuje výsledky lineárne. Možno však vypozerovať, že občania, ktorí študovali najdlhšie (t.j. štúdium dokončili po dovŕšení 20 rokov) uvádzajú najnižšiu mieru súhlasu (35 % súhlasí s tým, že nákup falošných výrobkov môže byť výrazom protestu).**
- **Všeobecne možno povedať, že miera súhlasu s obidvoma tvrdeniami je významne vyššia v členských štátoch, ktoré vstúpili do EÚ po roku 2004 (45 % súhlasí s myšlienkou, že nákup falošných výrobkov môže byť výrazom protestu), než v ostatných členských štátoch (súhlasí 36 %).**

Analýza vnímaní a postojov najmladšej generácie Európanov preukázala, že občania vo veku 15 až 24 rokov sú vo svojich názoroch na falšovanie a nelegálne preberanie najtolerantnejší.

Okrem vyššie uvedených výsledkov je mladšia generácia zvlášť náchylná k tomu, že považuje nelegálne preberanie obsahu chráneného autorskými právami a prístup k nemu za prijateľné, aj keď sa väčšina jej príslušníkov zároveň všeobecne stotožňuje s celkovými princípmi ochrany DV.

- 22 % Európanov považuje nelegálne preberanie obsahu chráneného autorskými právami alebo prístup k nemu za prijateľné v prípade, že v ich krajine neexistuje legálna alternatíva. Medzi občanmi vo veku 15 až 24 rokov je to o 20 percentuálnych bodov viac (42 %).
- 42 % Európanov považuje nelegálne preberanie obsahu chráneného autorskými právami alebo prístup k nemu za prijateľné v prípade, že je to pre ich osobnú potrebu. Medzi občanmi vo veku 15 až 24 rokov sa ich počet zvyšuje o 15 percentuálnych bodov na 57 %.

Určité vysvetlenie uvedeného paradoxu môže priniesť analýza otázok týkajúcich sa subjektov, ktoré majú hlavný úžitok z DV.

Na otázku, pre koho je ochrana DV najviac prospešná, len asi desatina Európanov vo svojej odpovedi uviedla „spotrebiteľov ako som ja“ a omnoho častejšie uvádzali ako subjekty, ktoré majú hlavný úžitok zo súboru pravidiel a ich presadzovania, veľké spoločnosti a úspešných umelcov.

To je prejavom pocitu, že DV slúži predovšetkým záujmom elity, a poukazuje na nedostatočné porozumenie myšlienke hodnoty, ktorú DV občanom Európy všeobecne prináša, alebo na nesúhlas s ňou.

Legálne ponuky

V rámci tejto kapitoly sme sa zvlášť zamerali na legálne ponuky na prístup k typickému internetovému obsahu chránenému autorskými právami (hudba, filmy, TV programy, knihy, priame prenosy zo športových podujatí, fotografie, noviny alebo videohry).

Povedomie ľudí o ponukách legálneho preberania závisí vo veľkej miere od typu obsahu. Je pomerne vysoké v prípade hudby (65 % Európanov vie, že v ich štáte existujú legálne ponuky na preberanie alebo vysielenie hudby); viac ako polovica to vie v prípade filmov (56 %), novín (55 %), televíznych seriálov (51 %) a kníh (50 %); menej ako polovica v prípade videohier (46 %), fotografií (46 %) a priamych prenosov zo športových podujatí (44 %).

Úroveň povedomia o legálnych ponukách na internete sa v jednotlivých štátoch významne líši. V prípade ktoréhokoľvek typu obsahu sú legálne ponuky stabilne najznámejšie v Škandinávii (Dánsko, Švédsko, Fínsko), v anglosaskej oblasti (Veľká Británia, Írsko), v Belgicku a Holandsku. Naopak legálne ponuky sú najmenej známe, a to výrazne pod európskym priemerom, v Chorvátsku, Bulharsku, Rumunsku, Poľsku, na Malte a v Taliansku. Povedomie o legálnych ponukách je omnoho vyššie v mladších generáciách, ktoré sú najviac vystavené nelegálnemu preberaniu. Pri všetkých testovaných obsahoch je povedomie o legálnych ponukách v mladších generáciách najmenej o osem percentuálnych bodov vyššie, než je európsky priemer:

- 83 % ľudí vo veku 15 až 24 rokov vie, že na internete je k dispozícii legálna ponuka hudby
- viac ako dve tretiny ľudí vo veku 15 až 24 rokov majú vedomosť o legálnych ponukách na prístup k filmom (67 %) alebo televíznym seriálom (65 %)
- šesť z desiatich respondentov uvádza, že vie, ako získať legálny prístup k novinám (63 %), fotografiám (62 %) a knihám (60 %)
- väčšina príslušníkov mladej generácie vie, ako získať legálny prístup k videohrám (55 %) a priamym prenosom zo športových podujatí (55 %)

Kvalitu a rôznorodosť týchto legálnych ponúk vnímajú Európania priaznivo. Stále však existuje významná menšina ľudí vo veku 15 až 24 rokov, približne jedna tretina, ktorí považujú nelegálne ponuky za atraktívnejšie:

- 55 % Európanov sa zhoduje v presvedčení, že „kvalita obsahu ponúkaného legálnymi službami je prinajmenšom taká dobrá, ako to, čo možno získať nezákonnými cestami“, zatiaľ čo 27 % nesúhlasí. V prípade tých, ktorí dobre poznajú oba typy ponúk, t.j. mladších generácií, je tento pomer 63 % : 33 % vo vekovej skupine 15 až 24 rokov a 61 % : 30 % vo vekovej skupine 25 až 34 rokov. Tretina mladých Európanov si teda myslí, že nelegálny obsah je kvalitnejší.
- Skutočnosť, že legálne ponuky sú prinajmenšom také rôznorodé ako nelegálne, uznáva 50 % Európanov, zatiaľ čo 30 % s týmto faktom nesúhlasí. Vo vekovej skupine 15 až 24 rokov je tento pomer 55 % : 39 % a vo vekovej skupine 25 až 34 rokov 54 % : 37 %. Takmer štyria z desiatich mladých Európanov tvrdia, že nelegálny obsah na internete je rôznorodejší než obsah dostupný legálne.
- 19 % Európanov sa zamýšľalo nad tým, či stránka, z ktorej bolo možné prevziať si hudbu alebo videá, je alebo nie je legálna, a 12 % skutočne podniklo prieskum, aby zistili, či stránka na preberanie je alebo nie je legálna. Je treba poznamenať, že tieto čísla boli omnoho vyššie vo vekovej skupine 15 až 24 rokov, kde sa 42 % respondentov zamýšľalo nad tým, či stránka, z ktorej bolo možné prevziať si hudbu alebo videá, je alebo nie je legálna, a 26 % skutočne podniklo prieskum, aby zistili, či stránka na preberanie je alebo nie je legálna.

Existencia legálnych ponúk a povedomie o nich by mohlo ovplyvniť aktivity nelegálneho preberania obsahov, keďže 80 % Európanov súhlasí s tvrdením, že „vždy, keď je k dispozícii cenovo prijateľná legálna možnosť, radšej získam prístup/preberám/prijímam vysielanie obsahu prostredníctvom autorizovaných platforiem, než by som to robil nelegálne“, pričom uvedený údaj je v tomto prípade úplne totožný medzi občanmi vo veku od 15 do 24 rokov.